

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Individualizace trestů v České republice: Jak vybíráme tresty a co o tom víme?

Mgr. Jakub Drápal, MPhil.¹

Ius et Societas 2016/2017

Doktorské studium Teoretické právní vědy

Prohlašuji, že jsem esej na téma *Individualizace trestů v České republice: Jak vybíráme tresty a co o tom víme?* zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhlášovateli soutěže nebo spolupracujícími institucemi v papírové či elektronické podobě.

---

¹ Tento text mi v mnohém pomohlo vylepšit několik lidí: Marie Vanduchová, Kateřina Šimáčková, Tomáš Gřivna a Jana Mazurová. Za jejich kritické připomínky a nápady na rozšíření jim jsem velmi vděčný. Všechny chyby, nedodělky či nedotažené argumentace však samozřejmě padají na moji hlavu.

Ukládání trestů je (společně s rozhodováním o vině) jedním z nejtěžších soudcovských úkolů (Cooke 1987). Tím hlavním důvodem je, že neexistují jednoznačná pravidla při jejich stanovování, jak bude níže vysvětleno. Každý případ proto musí být vnímán jako Dworkinův obtížný případ (Gelsthorpe & Padfield 2003). V současnosti, kdy soudce rozhoduje o trestu, jsou případy rozhodovány na základě principů, které operují uvnitř vymezené zóny – trestní sazby. Protože ale neexistuje soudce Herkules, který by měl neomezené množství času, nebudou rozhodnutí perfektní a různí soudci budou odlišně posuzovat obdobné případy (Acres 1987). Tomu se snaží čelit zákonodárce tím, že stanovuje určitá jasnější pravidla a doporučení; stanoví-li je však příliš jednoznačně (tedy jako pravidlo a nikoli jako princip), může dojít k uložení nespravedlivého trestu, protože nebude mít možnost trest dostatečně individualizovat. Systém tak neustále hledá rovnováhu mezi méně a více svazujícími principy, tedy mezi určitostí a flexibilitou (Gelsthorpe & Padfield 2003).

Princip individualizace má umožnit soudci posuzovat odlišné případy odlišně a obdobné případy obdobně; jeho cílem je tedy právě najít zmiňovanou rovnováhu mezi určitostí a flexibilitou. Ve své eseji se věnuji možnostem, které má soudce při ukládání trestů, tedy individualizaci soudní.² Tou myslím výběr konkrétního druhu trestu a jeho výše soudcem. Nevyjadřuji se tak k individualizaci zákonné, tedy k tomu, jak zákonodárce stanovil trestní sazby.

Ve své práci se nejdříve věnuji tomu, jaký by měl být vztah mezi trestní sazbou a dlouhodobým průměrem ukládaných trestů. Poté diskutuji výzkumy o ukládání trestů a upozorňuji na velmi významné otázky, které nejsou v České republice takřka vůbec diskutované. Na diskuzi o ukládání trestů navazují úvahami o rozhodování o trestech po jejich uložení, a to zejména o jejich přeměně a o podmíněném propuštění. Svůj text zakončuji několika návrhy, co by bylo možné dělat v oblasti reformy ukládání trestů v České republice pro zlepšení možnosti individualizovat tresty.

Trestní sazby

Individualizace dnes probíhá skrze diskreční pravomoc, která je dána soudci při rozhodování o trestech skrze trestní sazbu. Cílem je umožnit stanovení trestu vzhledem k určitým cílům či charakteristikám pachatele za současné snahy o dosažení rovnosti (zacházení s podobnými případy

---

² Pojmy stejného významu byly různými autory pojmenovávány různě. Solnař ve svých dřívějších dílech rozlišoval individualizaci zákonodárce, soudce a vykonavatele trestu (Solnař 1947, p.138), zatímco později rozlišoval pouze mezi individualizací zákonnou a soudcovskou (Solnař & Vanduchová 2009, p.171). Miříčka zase možnost individualizaci soudce označoval jako možnost volby v rámci rámcových trestů; tedy těch, které mají dolní a horní hranici (Miříčka 1934, p.181); tento přístup je zastáván i v učebnici Novotného (Šámal et al. 2014, p.380). Význam je nicméně stejný – rámec stanoví zákonodárce a soudce rozhoduje o trestu z tohoto rámce.

podobně a s odlišnými odlišně). Argument, že každý případ je jedinečný, přitom byl v akademickém diskurzu již dlouhodobě prokázán, že neplatí (Hood 1962, p.16; Ashworth 1987, pp.26–27; von Hirsch 2001, p.410): odkazuje se zejména na empirické výzkumy dokazující významný vliv některých charakteristik či nutnost soudců ‚naučit se‘ ukládat tresty, což není možné bez existence podobných případů.

O čem ale mají trestní sazby vypovídat? Jaký vztah by měl být mezi sazbou a rozhodováním soudů? Může si soudce dělat v rámci sazby, co chce, a rozhodovat pouze výrazně u dolní či horní hranice sazby nebo se musí řídit sazbami i při rozhodování uvnitř těchto sazeb? Může tak nahrazovat zákonodárce, kteří přijali (např. dle názorů soudců) příliš přísné trestní sazby?³ Tak se to děje například v Itálii (Corda 2016), ale nejspíše i v České republice, kdy soudci nejspíše vnímají jako příliš přísnou trestní sazbu pro opakovanou krádež (§ 205 odst. 2 TZ): Průměrný nepodmíněný trest odnětí svobody se pohybuje v 0,105 sazby,⁴ byť je samozřejmě otázkou, nakolik se to vztahuje i na jiná ustanovení zvláštní části trestního zákoníku.

Z hlediska teorie by za určitý trestný čin měl trest mít dlouhodobě určitou distribuci a průměr. Za použití trestněprávní terminologie lze říci, že by se soudce měl držet při dolní či horní hranici sazby bez ohledu na sazbu; mělo by mu být jedno, zda je sazba 3-7 či 5-10 let. Každý častěji páchaný trestný čin totiž zahrnuje širší rozsah různě závažné trestné činnosti. Míra závažnosti se do určité míry proměňuje napříč léty, nikoli však extrémně. Praxe soudů by tak měla dodržovat přibližné rozložení trestů, popřípadě kriticky hodnotit svoji praxi, pokud výrazně vybočuje bez zvláštních důvodů.

Zde ale není jasné, jaké by toto rozložení mělo být, popřípadě jaký by měl být vztah mezi trestní sazbou a procentem uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody. Průměrná závažnost konkrétního trestného činu by přitom jistě měla být bližší dolní než horní hranici, což pramení z toho, k čemu je trestní sazba určena; má totiž zahrnout i ty nejzávažnější formy konkrétního trestné činu. Proto také nejběžnější konkrétní trestný čin bude podprůměrně závažný z hlediska trestní sazby – logicky se bude pohybovat v dolní polovině trestní sazby, jak již bylo naznačeno ve

---

3 Toto by šlo relativně jednoduše ověřit, pokud by se porovnaly názory soudců na přísnost jednotlivých (např. nejčastěji používaných) ustanovení zvláštní části trestního zákoníku s jimi ukládanými tresty a zjišťovala by se korelace mezi vnímanou nepřiměřeností (tedy přehnanou přísností či mírností zákonodárce) a přísností soudů.

4 Jedná se o případy, kdy byl pachatel odsouzen za jeden trestný čin podle trestního zákoníku okresními soudy v letech 2012-2015; souhrnné a společné tresty nebyly zahrnuty. Data byla poskytnuta Ministerstvem spravedlnosti ČR. Počet případů: 14647; procento NEPO trestů: 40,07 %; průměrný NEPO trest v měsících: 9,152; SD: 3,91; medián NEPO trestu v měsících: 8.

Skandinávii (Lappi-Seppälä 2016). To dosvědčuje i česká praxe, dle které se v roce 2015 průměrný nepodmíněný trest odnětí svobody nacházel v 0,257 trestní sazby (tedy v jedné čtvrtině).⁵

Měl by zde tak být určitý vztah mezi sazbou, kterou stanovil zákonodárce a ukládanými tresty, byť k jeho jasnějšímu definování je třeba více teoretického i empirického výzkumu. Tento postoj nicméně počítá s tím, že sazba má mít vliv na rozhodování soudce mimo hraniční vykolíkování prostoru. Samozřejmě pokud někdo zastává názor, že soudce v tomto případě reprezentuje dělbu moci, tak se sazba nemusí k ukládání trestů v rámci této sazby nijak vztahovat. Oxfordský profesor Andrew Ashworth, jeden z nejznámějších výzkumníků v oblasti ukládání trestů, se domnívá, že tento názor je častější ve střední a východní Evropě, což je sice pochopitelné vzhledem k její nedávné minulosti (Ashworth 1995, p.253), nicméně není v souladu s představou Montesquieua o dělbě moci (Munro 1992, p.27).

Ukládání trestů (obecně, nikoli v konkrétním případě) a stanovování pravidel je v rukou zákonodárce (Tonry 1996, p.181), protože soudce je nezávislý primárně proto, aby byl nestranný (Roberts 2009, p.230), nikoli proto, aby měl neomezenou diskreci při ukládání trestů (Ashworth 1995, p.253).

Argument dělbu moci lze nicméně vyvrátit i z praktického hlediska: Zákonodárce má stanovit typovou závažnost trestných činů a soudce má zasazovat případy do této sazby; nemůže ale např. naprostou většinu případů zasadit velmi blízko spodní či horní hranici sazby. V takovém případě by totiž soudce reálně nezasazoval tyto případy do sazby stanovené zákonodárcem, ale do své vlastní sazby, kterou by si definoval jako část sazby stanovené zákonodárcem.

Lze to přirovnat k situaci, kdy by zákonodárce řekl, že se nepodmíněný trest má uložit jen výjimečně, ale soudci by ho ukládali v 70 % případů. Samozřejmě by kritici mého pojetí mohli říkat, že všech 70 % případů jsou výjimečné případy – ale asi by to tak nebylo. Zavedení takového pravidla by mělo vést k výraznému snížení podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Podobně lze říct, že pokud zákonodárce sníží či zvýší sazbu, tak by to mělo mít vliv na udělený trest. Představme si situaci, kdy je za určitý trestný čin před novelou možné udělit 0-2 roky. Po změně zákona se sazba zvýší na 1-5 let. Představme si, že se stal případ, za který by soudce udělil před novelou trest jednoho roku nepodmíněně. Měl by po novele za stejný případ udělit opět jeden rok nepodmíněně (protože to tak vnímá, že to je spravedlivý trest), byť to je minimum (odhlédneme od možnosti udělit jiný trest), nebo by měl udělit vyšší trest, aby reflektoval zvýšení trestní sazby? Jsem přesvědčen, že by měl udělit vyšší trest – pouze tak si zachová možnost

---

5 Jednalo se o 13.067 případů, přičemž podíl NEPO trestů byl 18,4 %. Pro lepší interpretovatelnost výsledků byly vynechány případy, ve kterých byl odsouzen mladistvý, a případy, kdy byl pachatel odsouzen podle starého trestního zákoníku.

diferencovat závažnější trestné činy, které si dříve zasloužily 1 rok odnětí svobody od těch, které si dříve zasloužily např. 0,2 či 1,8 roků odnětí svobody.

Otázkou pak je, jak moc by se tedy trest za stejný trestný čin měl po novele zvednout, pokud by se struktura kriminality nezměnila. Měl by být ve stejné části sazby (např. ve třetině) nebo o něco níže? V situaci naznačené výše by to znamenalo, že trest jednoho roku nepodmíněného trestu odnětí svobody by po novele vzrostl na dva a půl roku. Bylo by to spravedlivé? Možná ano – naprosto ale chybí teorie i praktické zkoumání toho, co by se mělo dít – a co se děje – po zvýšení či snížení trestní sazby.

Pokud by však soudci nereagovali na zvyšování či snižování trestních sazeb jinak než nastavením hranic, v rámci kterých se pohybují, tak by to bylo pro zákonodárce naprosto nepraktické. Pokud by zákonodárce například chtěl snížit ukládané tresty, přičemž by se to soudcům nelíbilo, tak by musel výrazně snížit horní hranici sazby. To by ale nemohl udělat, protože, by zároveň nechtěl, aby ty nejzávažnější formy v rámci dané skutkové podstaty byly trestány mírně.

Změny v zákonodárství by se tak měly projevit v rozhodovací praxi soudů. Problémem ale zůstává, že není jasné nejen to, jak konkrétně by měly ovlivnit ukládání trestů, ale také to, že ke změnám v zákonodárství může docházet nesystematicky. I v České republice se objevila kritika trestního zákonodárství před přijetím trestního zákoníku, že novely trestního zákona nereflektovaly úmysl či centrální myšlenku, ale vytvářely chaos a do určité míry byly produktem populismu (Wintř & Raček 2010). Racionální člověk se tak musí ptát, zda v extrémnějších případech není na místě úmysl zákonodárce lehce doupravit. Zdá se to být v rozporu s předchozími myšlenkami – a v rozporu to skutečně je, protože ty vycházely z předpokladu, že zákonodárce zodpovědně a systematicky sestavil zvláštní část trestního zákoníku, aby odpovídala společenským hodnotám. Ne vždy to tak však je, což nastoluje pro soudce dilema, zda následovat pokyn zákonodárce, který je problematický, či jej doupravit. Otázkou tak je, co je ještě přijatelné a co je již za hranou.

Co víme a nevíme

O praxi ukládání trestů toho víme velmi málo. Při debatě o ukládání trestů tak musíme setrvat primárně v teorii ukládání trestů, která se jeví jako vhodně upravená. Možná ale praxe skýtá daleko více problémů, než si dokážeme představit, a je možné, že principy a zásady, které se učí a diskutují, v praxi neplatí.

Několik předchozích výzkumů tomu nasvědčuje. V roce 2002 přestalo být možné ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody trestním příkazem (novela č. 265/2001 Sb.). Procento věcí řešených trestním příkazem přitom mezi rokem 2001 a 2002 nekleslo, což naznačuje, že pachatelé,

kteří by v roce 2001 obdrželi nepodmíněný trest odnětí svobody, místo něj v roce 2002 dostali přísnější podmíněný či alternativní trest; cílem soudů bylo ulehčit si práci. (Ščerba 2013; Drápal 2017b). Nejspolehlivější odhad počtu nepodmíněných trestů odnětí svobody, které přestaly být ukládané, se pohybuje okolo jedné pětiny ze všech nepodmíněných trestů odnětí svobody (Drápal 2017b). To samé poznamenal i předseda Ústavního soudu, když se vyjádřil, že „soudce vydá trestní příkaz, kde dá malý trest bez souzení, protože počítá s tím, že se neodvolá.“ (Rychetský 2017). Toto ukazuje na skutečnost, že nebyla (a stále není) dobře nastavena hranice, kdy je již nutné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody a kdy ne.

Novým trestním zákoníkem byl zavedený peněžitý trest v podobě denních sazeb, který měl způsobit, že peněžitý trest bude ukládán přiměřeně k majetku pachatele. Nevhodný text zákona a neexistence soft-law opatření ale vedly ke skutečnosti, že peněžité tresty nejsou příliš ukládány s přihlédnutím k majetkovým poměrům pachatele (Drápal 2016a), byť existuje jednoduchý způsob, jak to napravit (Drápal 2017a).

Nakonec i skutečnost, že mezi okresními soudy existují výrazné rozdíly při ukládání trestů (Drápal 2016b), naznačuje, že s naším systémem ukládání trestů není něco v pořádku. Tento výzkum například ukázal, že některé soudy udělují nepodmíněné tresty odnětí svobody každému čtvrtému pachateli, který řídí bez řidičského oprávnění poté, co mu bylo zakázáno řídit, zatímco jiné udělí nepodmíněný trest pouze každému stému takovému pachateli. Započítají-li se charakteristiky pachatele a případu, okresní soudy mohou za 7-18 % rozdílů při ukládání trestů za nejčastější trestné činy, což je vysoké i z hlediska mezinárodního srovnání (Drápal 2016b). Tyto všechny vzorky naznačují, že český systém ukládání trestů má mnohé chyby.

Co o našem systému nevíme? Je toho relativně hodně. **Nevíme, jak soudy odůvodňují svá rozhodnutí ve vztahu k trestu.** Toto je primárně problém akademie, že dosud nebyl realizovaný výzkum, který by analyzoval reprezentativní vzorek soudních rozhodnutí z hlediska jejich odůvodnění uloženého trestu. Například ve Finsku a v Německu byly soudy přiměny ke skutečnosti, aby řádně udávaly důvody pro výběr typu a délky trestu (Lappi-Seppälä 2016; Weigend 2016) nad rámec obecného „vzhledem k okolnostem případu a charakteristikám pachatele“, jak je tomu běžné i v jiných zemích, např. Nizozemí (Tak 2001). Důvody uváděné soudy by pak měly jasně vést k typu a délce trestu. Oproti tomu vyjmenování přitěžujících a polehčujících okolností bez řádného odůvodnění jejich vlivu na typ a délku trestu nemůže být přitom dostatečné. Švýcarský kriminolog Martin Killias je názoru, že švýcarské a německé soudy toto činí z jednoho hlavního důvodu: aby zamezily úspěšnému odvolání (Killias 1994). Je tak třeba rozhodnutí nejen odůvodňovat, ale uvádět důvody jasně a strukturovaně.

Vyžadovat jasné odůvodnění od soudců je ale problematické, když **nevíme, jakou roli by měly hrát přítěžující a polehčující okolnosti vyjmenované v trestním zákoníku, popřípadě jakou roli v současnosti hrají.** Je potřeba ocenit, že trestní zákoník rozšířil a do určité míry zkonkretizoval některé polehčující či přítěžující okolnosti, ale stále o nich víme velmi málo. Potřebujeme výraznější zpřesnění a zkonkretizování nejen podmínek aplikace těchto okolností, ale také vědět, jaký vliv mají mít na uložení druhu a délky trestu.

Podívejme se na dvě z nich, které by měly či mohly výrazně ovlivnit uložení trestu: předchozí trestní minulost a přiznání se. Měla by předchozí trestní minulost hrát stejnou roli u násilných, majetkových i hospodářských trestných činů? Domnívám se, že nikoli, ale není z čeho to odvodit. Jak daleko do historie odsouzeného by se mělo jít a jak významně by trestní minulost měla ovlivnit typ a délku trestu? Také nevíme, jaké by mohly být její limity. Může vést např. až k zdvojnásobení délky trestu oproti trestu za stejné jednání prvopachatele? Toto všechno jsou otázky, na které neznáme odpověď a ke kterým nemáme odpovídající teorii – oproti zahraničí (Roberts & von Hirsch 2010; Roberts & Pina-Sánchez 2015).

Podobně se můžeme ptát, jak by měla ovlivnit uložení trestu skutečnost, že se pachatel k trestnému činu přiznal. V Anglii a Walesu mají přístup jednoznačný: „slevy“ z trestu jsou jasně odstupňované od 33 % do 10 % v závislosti na tom, v jaké fázi procesu se pachatel přizná (Ashworth 2010, p.174). Možná je toto až příliš zjednodušená a zuniformovaná zásada, nicméně určité metodické vodítko ohledně toho, zda a případně jak by přiznání (a popř. lítost) mělo ovlivnit uložení trestu, bychom v České republice měli mít také.

Smutné je, že dnes ani **nevíme, jaké tresty se v České republice ukládají.** Pokud by chtěl soudce či akademik zjistit, jaký je např. průměrný trest za vraždu či jaké je rozložení délek nepodmíněných trestů odnětí svobody za tento (či jakýkoli jiný) trestný čin, nikde to nenajde. Maximálně ve statistikách Ministerstva spravedlnosti objeví, jaké typy trestů byly uloženy – nikoli ale jejich délku (Ministerstvo spravedlnosti 2017). Je tak třeba, aby se výrazně lépe zpracovávaly datasey, které jsou sice dostupné v surové podobě, ale nejsou zpracované a ani jednoduše dostupné; tato situace tak neumožňuje odborné veřejnosti a většině výzkumníků vůbec zjistit, jaké tresty se v České republice ukládají.

To vše jsou, řekněme, „jednoduché“ problémy, byť jsou samozřejmě velmi komplikované. Je ale možné jít i dále: Má třeba systém odlišně přistupovat k pachatelkám a k pachatelům trestné činnosti do té míry, že pro ně budou platit odlišná pravidla? Justiční komise britského parlamentu se domnívá, že ano (Justice Committee of House of Commons 2013, p.83), zatímco akademici si nejsou tak jisti (Gelsthorpe & Sharpe 2015). Obdobně se můžeme ptát, zda by bylo na místě odlišně jednat např. s Romy v České republice, kteří podle neoficiálních odhadů osob, se kterými jsem měl

možnost mluvit, reprezentují okolo poloviny vězeňské populace, byť jsou v populaci zastoupeni pouze v 2,1 %. (Úřad vlády 2016, p.5). Stejně tak lze uvažovat, zda jinak přistupovat např. k starším pachatelům než k ostatním. Tyto otázky jsou velmi náročné na řešení, protože obsahují dvojitý problém: Nejen jak konkrétně by určitá kritéria měla ovlivnit ukládání trestů, ale i zda je správné či spravedlivé, aby ovlivňovala ukládání trestů; popřípadě je nutné vymezit kategorie, které si zaslouží odlišné zacházení.

Toto neznamena, že o oblasti ukládání trestů nevíme nic. O trestech samotných toho například nevíme málo (Scheinost, Válková, et al. 2015; Ščerba 2014; Scheinost, Háková, et al. 2015). Proběhly výzkumy, které se v mnohém vztahovaly k názorům soudců a státních zástupců na ukládání trestů (Nejvyšší soud 2014; Scheinost et al. 2014); to ale nemůže být dostatečné. Již proto, že tyto osoby sice mohou dobře poukázat na vady systému z pohledu aplikační praxe, ale chybí jim možnost pohledu na problematiku z většího odstupu. Stejně je tak potřebné znát názor veřejnosti (Scheinost et al. 2013), který ale opět přímo nevypovídá o ukládání trestů, popř. jeho procesu.

Stejným způsobem by bylo možné pokračovat dál: Je toho daleko více, co nevíme. Abychom tedy mohli začít naplno a vhodně individualizovat, bylo by třeba situaci analyzovat z hlediska naznačených (a dalších) oblastí a na základě vhodné teorie navrhnout, jak by se případně situace měla změnit. Teprve analýza situace a vypracování nových postupů na základě jasných teorií může umožnit, abychom řádně individualizovali tresty v České republice. V současnosti nemůžeme vydávat kvalifikované soudy o stavu ukládání trestů, na rozdíl od stavu poznání, který je tristní.

Ukládání trestů jako proces

V současné době se čím dál tím více začíná prosazovat pojetí ukládání trestů jako procesu (Hodgson & Soubis 2016, p.248; Padfield 2016, p.250). Nejedná se tak pouze o tzv. *front-door sentencing*, tedy odsouzení po shledání viny, či o posouzení i tzv. *back-door sentencing*, kdy se nařizují náhradní tresty za nevykonané prvotně uložené tresty; rozhodování o trestu je třeba činit průběžně.

Ptejme se tedy: **Víme, kolik odsouzených nedodrželo podmínky alternativních trestů, proč tak jednali a jak s nimi bylo zacházeno?** Máme vůbec jasně nastaveny podmínky, co bychom chtěli od odsouzených, kterým byly uděleny alternativní tresty? Je jasné (pro soudce i pro odsouzené), kdy si již určité jednání „zaslouží“, aby byl alternativní trest přeměněn, popř. kdy by měl být po podmíněném propuštění poslán zpět do výkonu trestu odnětí svobody? Bez těchto

vědomostí nemůžeme pořádně diskutovat o tom, zda je naše praxe správná a zda je s ní třeba něco dělat.⁶

Opusťme složitou oblast toho, jak mají rozhodnutí soudu ovlivňovat skutečnosti, které neznamenají spáchání nového trestného činu (např. nedodržení podmínek trestu domácího vězení apod.) a položme si základnější otázku: Jak má přeměnu trestu ovlivnit spáchání nového trestného činu, popř. za jakých podmínek k ní má dojít? Jistě, případy jsou odlišné, stejně jako lidé. To ale neznamená, že nemohu najít faktory, které hrají nejvýznamnější roli, popřípadě formulovat případy, které se dějí často a z kterých by bylo možné vycházet. Pokud je zjištěno, jak se rozhoduje v praxi v těchto případech, a pokud jsou tyto případy zobecněny do určitých scénářů, pak je možné začít diskutovat o vhodnosti současné praxe. To ale bohužel zjištěno není. Diskuze o našem přístupu tak mohou být plně právnických termínů nebo vzletných ideálů – zda se ale v realitě naplňují, nevíme. Návrhy odpovědí nám můžou podávat účastníci systému, kteří mají omezenou zkušenost se svou realitou a vzhledem k výkonu své práce jsou (byť možná nechtěně) zaujatí. Potřebujeme proto silně empirický výzkum. Stejně silně však potřebujeme teoretické ukotvení těchto problémů – ani jedno se nám dnes příliš nedaří.

Další otázkou je, zda je spravedlivé, aby při spáchání nového trestného činu byl ten starý přeměněn na přísnější variantu a k tomu aby byl stanoven nový trest. Zde se tak setkává *front-door* a *back-door sentencing*. Realita přitom nemusí vypadat vůbec spravedlivě: Je správné, aby v případech, kdy bylo postupně uloženo několik alternativních trestů, byl nakonec pachatel poslán na dlouhou dobu do vězení, protože se mu všechny alternativní tresty přemění a dostane k tomu navíc významný nepodmíněný trest odnětí, protože se soudce rozhodne, že už si to konečně „zaslouží“? Bohužel opět nemáme řádnou evidenci o tom, kolik trestů se u nás takto přeměňuje a jak významné jsou nové ukládané tresty.

V procesu ukládání trestu nakonec může přijít **podmíněné propuštění**, popř. upuštění od ostatních trestů. Zde se ale opět text zákona a nedostatek našich informací o jeho praktické aplikaci jeví jako problém při hodnocení těchto institutů. Vyjma zřejmých podmínek stanovených v § 88 trestního zákoníku, který upravuje otázku podmíněného propuštění, zůstává jedna velmi nejasná podmínka. Co znamená prokázání polepšení svým chováním a plněním povinností a očekávání vedení řádného života pachatelem, o kterých mluví zákonodárce? Co znamená rozdíl mezi

---

6 Zde nechci tvrdit, že praktici rozhodující o těchto otázkách by nebyli schopni zdůvodnit svá rozhodnutí či že nemají určité poznatky o pachatelích, jejich motivacích a životních podmínkách. Problémem je, že tyto expertní názory nejsou ani výrazně shrnuty ani nejsou empiricky ověřené. Je tak silně pravděpodobné, že názory praktiků jsou různé, neúplné a ovlivněné jejich přesvědčeními. Spolehlivé poznatky o praxi přitom musí být podkladem pro jakoukoli řádně vedenou diskuzi či reformu.

chování, stanoveným v § 88 odst. 1 trestním zákoníkem, a vzorným chováním podle § 88 odst. 2 trestního zákoníku?

Oba termíny jsou z větší míry neurčité a nejasné; není zřejmé, co si pod nimi představit. Je třeba otázkou, zda by některé skutečnosti, které jsou zmiňované v komentáři k trestnímu zákoníku k § 88 (Šámal et al. 2012) vůbec měly ovlivňovat (či případně nakolik výrazně) rozhodnutí soudů o podmíněném propuštění. Měly by ovlivňovat rozhodnutí o podmíněném propuštění uložené kázeňské odměny, které se udělují např. za vymalování cely, či plnění povinností ve výkonu trestu odnětí svobody, kdy se často neplní např. povinnost mít ustlanou postel či neležet v ní po budíčku, který je v některých věznicích v půl šesté ráno? Podle mého názoru třeba tyto faktory nevypovídají o prokázání polepšení, které by mělo být klíčové pro rozhodnutí o podmíněném propuštění.

Stejně tak je otázkou, jak by měl být definován pojem řádného života. Zmíněný komentář v tomto případě odkazuje na § 41 písm. o) trestního zákoníku, který řeší vedení řádného života jako polehčující okolnosti. Opírá se přitom o šest soudních rozhodnutí, z nichž pět předchází sametové revoluci. Byť se jistě některé oblasti práva nemění se změnou politického systému, je otázkou, zda by se jiné neměly měnit: např. právě definice řádného života. Pokud Nejvyšší soud SSR v jednom z citovaných rozhodnutí mluví o „řádém životě pracujícího člověka“ či „dodržování socialistických zákonů“⁷, pak je třeba ptát se, zda je vhodné odkazovat na tato rozhodnutí, popř. zda se nesnažit o komplexní reformulaci tohoto pojmu.

Tyto otázky, tedy základní principy, co je vůbec přijatelné brát jako důvod při rozhodování o podmíněném propuštění, popř. s jakou váhou, by měly být řešeny centrálně, tedy ideálně Nejvyšším soudem. Byť odborná literatura poskytuje určitá teoretická vodítka, jak postupovat, rozhodování o těchto otázkách by mělo být v rukou soudní moci. Neměly by být ponechávány na rozhodnutí jednotlivých soudců, popř. omezeném opravování jejich rozhodnutí odvolacími soudy či výjimečných případů řešených Ústavním soudem.⁸

Projekty *Křehká šance I a II* (Probační a mediační služba 2017), které komplexně a objektivně posuzují podmínky pro podmíněné propouštění, posunují situaci výrazně dále, když stanoví jasnější pravidla pro doporučení pro propuštění a procesy jejich hodnocení. Bylo by ale vhodné, aby se soudní moc jednoznačněji vyjádřila, jak bude přistupovat k stanoviskům, které jsou jim v rámci těchto projektů poskytovány Vězeňskou službou, popř. jakou váhu by tato stanoviska měla mít. Nastavení jasnějších pravidel při rozhodování o podmíněném propuštění by mohlo vést právě i k lepší spolupráci v rámci podobných programů, kdy by VS ČR a PMS ČR věděly, které

7 Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 2 To 51/1974, R 19/1976 tr.

8 Srov. nález sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001 (N 51/21 SbNU 439) či nález sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017.

faktory soudy považují za podstatné, popřípadě podle kterých jednotlivé případy posuzují. V současnosti ale mám z rozhovorů s pracovníky ve vězeňství či s vězni spíše dojem, že záleží na soudci: některý soudce rozhoduje velmi pečlivě a jiný rozhoduje takřka jen podle kázeňských odměn či přestupků. K obdobnému závěru o častém nedostatečném odůvodnění rozhodnutí o podmíněném propuštění došel i výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Rozum et al. 2004, pp.101–102), byť je přes třináct let starý. Nicméně právě jasněji nastavená pravidla by měla zabránit podobným případům neuvádění řádných důvodů při rozhodování o podmíněném propuštění. To by ale rozhodně nemělo vést k situaci, kdy by vězni přestali být propouštěni! Tím bychom šli jak proti evropskému trendu, kdy v některých zemích je propuštění takřka automatické, jako v Belgii, kde nepodmíněné tresty do šesti měsíců ani nejsou vykonávané a automatické propuštění je u trestů do 3 let, srov. (Scheirs et al. 2016, p.298).

Co s tím?

Cílem mého příspěvku není pouze kritizovat současný stav. S kritikou je ale nutné začít – v opačném případě není možné zjistit, co by se mělo změnit. Cílem podobného příspěvku přitom nemůže být komplexní návrh konkrétních hmotněprávních změn, která by byla v mnohém potřeba: takový příspěvek by nicméně vydal nejméně na knihu. Spíše však na několik knih, což lze vidět na příkladu publikací, které se jimi zabývají: účel a smysl trestu (Walker 1991; Lata 2007; von Hirsch 1996), přitěžující a polehčující okolnosti (Roberts 2014) či role předchozího odsouzení při ukládání trestů (Roberts & Pina-Sánchez 2015; Roberts & von Hirsch 2010).

Zaměřuji se proto primárně na možná procesněprávní opatření, která by směřovala k tomu, že by se jejich prostřednictvím rozpoutala silnější debata o ukládání trestů, jejíž výstupem by mohly být judikáty, články a knihy zaměřené na jednotlivá témata.

Nejvyšší soud

V současné době může Nejvyšší soud rozhodovat o trestech v zásadě ve dvou případech: První je definován trestním řádem, kdy „obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným,“ (§ 265b odst. 1 písm. h)); za takový případ byla označena například situace, kdy byl pachatel uložen peněžitý trest, byť byl nedobytný.⁹ Obecně to je ale velmi málo častá situace. Druhý je definován judikaturou Ústavního soudu, kterou převzal i Nejvyšší soud, podle které musí Nejvyšší soud rozhodnout o trestu i v případech, kdy by nastal extrémní rozpor se

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 829/2015 ze dne 16. 12. 2015.

spravedlností či mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy, nebo by soudy postupovaly svévolně.¹⁰ Tyto situace ale nebudou příliš časté v případě rozhodování o trestu; český soudce má obecně velmi vysokou míru uvážení, a je proto velmi nepravděpodobné, že by jeho rozhodnutí bylo častěji shledáváno svévolným či takovým, kterým by docházelo k extrémnímu rozporu se spravedlností či skutkovým stavem. Z hlediska dovolání tak Nejvyšší soud nehraje větší roli v sjednocování judikatury v oblasti ukládání trestů; spíše nehraje takřka žádnou.

To ale není správné! Nejvyšší soud by měl hrát výraznější roli při sjednocování judikatury ať již skrze změnu dovolacích důvodů či skrze možnost vydávat sjednocující stanoviska. To se však příliš neděje. Je třeba zdůraznit, že Nejvyšší soud již lehce začal s analýzou situace skrze analýzu alternativních trestů (Nejvyšší soud 2014), za což je potřeba jej výrazně pochválit. Je to ale pouze první krok správným směrem a je třeba jít výrazně dále.

Stejně tak je možné představit si i širší použití důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g), tedy skutečnosti, že rozhodnutí spočívá na „jiném nesprávném hmotně právním posouzení“. Bohužel tuto možnost Nejvyšší soud v minulosti nepřipustil,¹¹ byť ze znění zákona to nevyplývá. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sice uvedl, že „teoreticky pak (jiné) hmotněprávní posouzení zahrnuje i otázky ukládání trestu“, ale došel k názoru, že vzhledem k systematice § 265b odst. 1 trestního řádu, který se jinak vyjadřuje k otázce trestu jen v písm. h), „nelze než dojít k závěru“, že dovolací důvod podle písmena h) je důvodem speciálním vůči dovolacímu důvodu podle písmena g).¹² Toto odůvodňuje tím, že pokud by zákonodárce chtěl, aby bylo za „jiné hmotněprávní posouzení“ považované i rozhodování o trestech, tak by vůbec nepřipojil dovolací důvod podle písmena h), protože by byl nadbytečný.

Domnívám se, že interpretace Nejvyššího soudu není vhodná. Úmysl zákonodárce Nejvyšší soud vyvodil pouze z obsahu ustanovení, byť to nevyplývá z uspořádání právních norem, z jazykového výkladu daného ustanovení ani z historického výkladu, protože důvodová zpráva k novele z. č. 265/2001 Sb., která zavedla institut dovolání, se k této otázce nijak nevyjadřuje. Nejvyšší soud tedy staví své rozhodnutí pouze na systematickém výkladu práva a to pouze z hlediska interpretace obsahu daného ustanovení, konkrétně z principu vyloučení redundance, zásady nevytváření nepoužitelných či nadbytečných ustanovení a argumentu *a contrario* oproti dalšímu

---

10 Srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 1010/15 ze dne 11. 2. 2016, bod 30, či analogicky nález sp. zn. I. ÚS 2078/16 ze dne 2. 1. 2017, bod 16, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1613/2015 ze dne 16. 3. 2016 či usnesení 7 Tdo 1592/2015 ze dne 6. 4. 2016.

11 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 520/2002 ze dne 2. 9. 2002 (R 22/2003 tr.).

12 Toto Nejvyšší soud opakovaně judikuje, namátkou lze zmínit například usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 282/2007 ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 3 Tdo 1444/2014 ze dne 19. 11. 2014 či sp. zn. 3 Tdo 7/2017 ze dne 25. 1. 2017.

dovolacímu důvodu (Wintr 2013, p.81,88). Problémem ale je, že zde Nejvyšší soud vychází z úmyslu zákonodárce, o kterém není jiného dokladu. Princip speciální a obecné úpravy má totiž své úskalí, když někdy zákonodárce nepostupuje systematicky s cílem učinit „právní předpis uživatelsky příjemnějším“, jak dovodil Nejvyšší správní soud,¹³ popřípadě pokud postupuje nesystematicky, protože jednoduše udělal chybu.

Při užití systematického výkladu je však nejdůležitější aplikace principu hierarchie právního řádu, a to konkrétně nejdůležitější zásadou ústavně konformního výkladu (Wintr 2013, p.63). Ústavní soud přitom judikoval, že rovnost při ukládání trestů je nejen ústavněprávním požadavkem, ale zároveň zmínil, že v České republice existuje „závažný problém nedostatečného zvažování proporcionality trestů a jejich srovnatelnosti při ukládání trestních sankcí“.¹⁴ Nelze tak za přijatelnou označit situaci, kdy Ústavní soud kritizuje, že neexistují dostatečná pravidla pro ukládání trestů, v extrémních případech ruší rozhodnutí obecných soudů v oblasti ukládání trestů¹⁵ a Nejvyšší soud interpretuje ustanovení, které by mu umožňovalo stanovovat přesnější pravidla o tom, jak ukládat tresty, za neaplikovatelné z důvodu systematického výkladu. Použití systematického výkladu by tak naopak nemělo vést Nejvyšší soud k restriktivní interpretaci dovolacího důvodu podle písm. g), ale k jeho vztažení i na otázky rozhodování o jiných pochybeních soudu vztahující se k druhu a výměře uloženého trestu jiné než předvídané dovolacím důvodem podle písm. h).

Vraťme se na závěr ke kauze, kterou Nejvyšší soud v tomto případě řešil a podívejme se na její dopady. Dovolatel namítal, že soudy se dostatečně nezabývaly možnostmi nápravy pachatele. Vznášel tak otázku nejen po účelu trestu a po jejich jednotlivých limitech, ale ptal se i na to, nakolik se soudy musejí s určitými otázkami vypořádat při určování trestu. Nejvyšší soud se v důsledku svého rozhodnutí tímto nijak nezabýval a lze říct, že dnes není jasné, jak silně může otázka nápravy pachatele ovlivnit uložení trestu. Přístup Nejvyššího soudu je v přímém kontrastu např. s přístupem australského Nejvyššího soudu, který v souladu s principem proporcionality stanovil, že „trest by neměl být nižší ani vyšší než závažnost trestného činu vzhledem k objektivním okolnostem.“¹⁶ Je škoda, že podobné pravidlo Nejvyšší soud nestanovil – ukládání trestů je bez něj náročnější.

---

13 Rozsudek ze dne 24. 10. 2007, č.j. 2 Afs 109/2005, č. 1664/2008 Sb. NSS.

14 Usnesení sp. zn. I. ÚS 1010/15 ze dne 11. 2. 2016.

15 Např. nález sp. zn. I. ÚS 2859/09 ze dne 8. 6. 2010 (N 122/57 SbNU 525), nález sp. zn. IV. ÚS 463/97 ze dne 23. 4. 1998 (N 47/10 SbNU 313), nález sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 67/36 SbNU 707) či nález sp. zn. III. ÚS 1250/12 ze dne 13. 11. 2012 (N 187/67 SbNU 249).

16 Veen v. The Queen (No. 2), (1988) 164 CLR 465 z 29. března 1988. Princip proporcionality je dále diskutován akademiky (Fox 1994; Potas 1993). Za poukázání na tento případ děkuji prof. Michaelovi Benesovi.

Informační systém

Současné počítačové programy jsou schopné předpovědět výsledek soudního řízení ve více než 70 % a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni (Katz et al. 2017; Aletras et al. 2016). Systémy, které poskytují soudcům informace ohledně ukládání trestů, jsou vcelku časté: Používají je například ve Skotsku, Kanadě či Austrálii (Miller 2014).

V současnosti bychom se měli připravovat na situaci, že v horizontu 10 až 20 let bude běžné, že na soudech budou fungovat systémy, které budou soudcům radit, jaká rozpětí trestů byla uložena v obdobných případech (což je velmi pravděpodobné). Měli bychom se tak v příštích několika letech věnovat diskuzím o hodnotách skrytých za ukládáním trestů, tedy za jejich individualizací. S takto dobře vybudovanou a prodiskutovanou teorií budeme schopni výrazně lépe zavést podobný systém. Pokud tuto diskuzi vést nebudeme, tak to neznamena, že se podobný informační systém nezavede – ale teorie se bude dělat rychle a za pochodu, což bude působit pouze problémy. Zde se nedomnívám, že je správné, aby tresty stanovovaly počítače, což rozhodně neobhájí; jistě ale v příštích desetiletích počítače začnou soudcům radit i v oblasti ukládání trestů.

Dále by se mělo české soudnictví připravit na to, že v budoucích letech začnou být dostupné programy, které budou předvídat pravděpodobnost spáchání trestné činnosti v dalších letech (tzv. *risk assessment*); ty se aplikují a zároveň se teoreticky probírají v zahraničí (Monahan & Skeem 2016; Monahan & Skeem 2014; Berk & Bleich 2013). V současnosti podobný systém (SARPO) provozuje primárně Vězeňská služba, nemůže se tedy vztáhnout na ukládání trestů soudy, ale případně jen na rozhodování o podmíněném propuštění. Je přitom logické, že podobné programy budou aplikovány v ČR, protože český trestní zákoník předvídá, že soudy mají při ukládání trestů přihlížet k možnostem nápravy pachatele a k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele (§ 39 odst. 1 trestního zákoníku). Informační systémy nám ale poskytnou pouze určitou pravděpodobnost. Proto je třeba vést debatu o tom, jaká míra rizika je přijatelná z hlediska teorie, aby bylo možné tyto výsledky vhodně interpretovat.

Průměrné a typické případy

Jedním z instrumentů, který byl navržen pro sjednocování ukládání trestů, jsou tzv. *sentencing orientations* (popř. *guideline judgments*, tedy směrodatná rozhodnutí nejčastěji v typických případech) (Council of Europe 1992). Ten počítá se skutečností, že existují určité typické případy, které jdou do určité míry zobecnit; poskytují pak určitý referenční rámec pro rozhodování v dalších případech. Tento systém by mohl výrazně pomoci při rozhodování o vlivu určitých charakteristik na výběr trestu. Mohl by naznačit, jak silně by různé přitěžující či polehčující okolnosti měly ovlivnit uložení trestu či kde se nachází hranice, za kterou je nutné pachateli uložit nepodmíněný trest odnětí

svobody. Toto opatření by prospělo zejména v případech nejčastějších trestných činů (řízení v opilosti, krádež, nenastoupení do vězení, podvod apod.), u kterých lze často vybrat několik základních faktorů, které výrazně ovlivní uložení konkrétního trestu. Podobná soft-law opatření by mohla pomáhat při rozhodování soudců o vhodném trestu a nejsou v kontinentálním systému nezvyklá, objevují se např. ve Skandinávii (Lappi-Seppälä 2016, p.50).

Odlišení uložení trestu od rozhodování o vině

Uložení trestu je to, k čemu směřuje celé trestní řízení. Primárně se proces zaměřuje na rozhodnutí o vině, ale soudce si dělá názor i o trestu v průběhu celého řízení. To je ale problematické: Obhajoba stylu „neudělal jsem to, ale pokud mne shledáte vinným, tak si zasloužím peněžitý trest, a proto dokládám své malé majetkové a osobní poměry“ je schizofrenní a do určité míry nepřesvědčivá.¹⁷ Také není jasné, jaký má být standard dokázání jednotlivých skutečností, na základě kterých soud ukládá trest. Např. majetkové poměry pachatelů byly při ukládání peněžitého trestu v naprosté většině zjišťovány skrze dotaz na pachatele (Drápal 2016a) policií či soudem, aniž by toto bylo jakkoli doloženo; v některých případech žádné majetkové poměry nebyly dovozeny, což je v přímém rozporu s § 125 odst. 1 trestního řádu.¹⁸ V nedávném článku jsem proto navrhl, jak by se mohly jednoduše a jasně posuzovat majetkové poměry, přičemž inspirací bylo zejména Finsko a Švédsko (Drápal 2017a). Nejspíše tedy standard dokazování skutečností potřebných pro stanovení trestu bude odlišný (a to minimálně v praxi) od standardu dokazování při rozhodování o vině.

Možná by proto České republice prospělo, pokud by uložení trestu následovalo až při dalším líčení. Při přípravě takového líčení by strany mohly shromáždit a dodat důkazy vztahující se pouze k trestu a nikoli k vině; stejně tak by mohla být vypracována i probační zpráva o pachateli (jako je tomu např. v Anglii a Walesu či ve Skotsku; (Ashworth 2010, pp.378–380; Tata et al. 2008), což by umožnilo výrazně vyšší možnosti individualizace.

V rámci takového líčení by se soudce mohl dotazovat nejen na jeho současnou situaci, ale podrobněji zjistit důvody, proč daný trest spáchal, v jakém prostředí vyrůstal, jaké má možnosti a k jakému důsledku povedou jednotlivé tresty. Stejně tak by si svoji argumentaci mohl lépe promyslet i pachatel, který nebude svoji snahu primárně věnovat tomu, aby dokázal, že je nevinný.

Bylo by nereálné ve chvíli, kdy ve většině případů není nařízeno ani jedno hlavní líčení, ale rozhoduje se pomocí trestního příkazu, takovou úpravu vztahovat na všechny typy řízení; i v jeho

---

¹⁷ Za tento názor vděčím několika diskuzím s prof. Julianem V. Robertsem z Oxfordské univerzity.

¹⁸ Ten je však spíše vyjádřením ideálu než skutečným požadavkem na odůvodnění rozsudku. Rozsudky, které by se jimi řídily do posledního písmene, jsou vzácné. Opět zde ale chybí empirický výzkum, abychom zjistili, jak často se určité informace objevují ve spise.

případě ale na to alespoň do určité míry zákonodárce pamatoval, když umožnil uložení trestu obecně prospěšných prací či domácího vězení jen po vyžádání si zprávy probačního úředníka (§ 314e odst. 3,4 trestního řádu). To ale neznamená, že by požadavek speciálního líčení nebylo možné vztáhnout alespoň na některé. Lze si představit, že by toto řešení bylo vztaženo pouze na závažnější případy. Soudce by mohl být např. limitován tím, že pokud by chtěl uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, tak by jej mohl uložit až právě v tomto speciálním odročeném líčení. Případně by podobné řešení mohlo být navázáno na trestní sazby, kde by se vztahovalo jen na ty nejzávažnější případy; v ostatních případech by soudce měl pouze možnost nařídit další líčení, kde by rozhodoval o trestu.

Byť podobný koncept není blízký kontinentální právní kultuře, neodporuje žádnému právnímu principu v ní zastávaném. Podobná řízení tak existují například ve Francii, v případě rozhodnutí o výkonu trestu soudcem (*juge d'application de peine*; Hodgson & Soubis 2016, p.231,254-255). Maximálně částečně zpomaluje řízení. Je tak možné tento princip v omezené míře zavést i do českého systému. Výrazně by se tak posílil důraz na správné ukládání trestů, což by vedlo k zvýšenému zájmu praktiků i akademiků o individualizaci trestu.

Závěr

Zhodnotit oblast ukládání trestů v České republice je takřka nemožné: Víme o ní velmi málo. Ty empirické výzkumy, které byly prezentovány v této práci, však ukazují na praxi, která je v mnoha směrech problematičtější. Nevíme, jaký vztah mají mít sazby k ukládaným trestům či zda a popřípadě jak silně mají různé okolnosti ovlivňovat uložený trest. V průběhu procesu rozhodování o trestu je nejasné, co skutečně chceme od těch, kterým byla uložena podmínka, jak by se mělo postupovat při přeměně alternativních trestů nebo na základě čeho se má rozhodovat o podmíněném propuštění z vězení.

Zlepšení je tak třeba na všech frontách: teorie i empirického výzkumu, zákona i praxe. Je třeba zpřesnit a rozšířit části trestního zákoníku vztahujícího se k ukládání trestů, který nebude možná bez výrazně většího empirického výzkumu a propracovaných teorií. Na závěr pak bude potřeba větší nasazení justice a její výraznější kontrola. Pouze tato opatření umožní, že princip individualizace trestů bude v České republice řádně dodržován. To, co navrhuji, může na první pohled znamenat spoustu práce navíc – pro soudce nižších stupňů i těch nejvyšších. Nemusí tomu ale nutně být. Práci, kterou dnes musí provádět odvolací soudy, by primárně dělal jeden soud – Nejvyšší. Uložené tresty by také byly spravedlivější, více „šité na míru“ pachatelů a teoreticky by tak mohly i lehce snížit recidivu. Reforma v oblasti ukládání trestů je přitom potřebná – pojďme se bavit, jakým směrem vykročit.

Na závěr zmíním, že je třeba se také bavit o tom, které výsledky od reformy individualizace (tedy ukládání trestů) nechceme. V současné době má Česká republika jednu z nejvyšších populací vězňů vzhledem k počtu obyvatel v Evropě (9. z 56, viz World Prison Brief 2017). Výsledkem jakékoli reformy ukládání trestů by tak nemělo být, že by se praxe ukládání trestů výrazně zpřísnila, protože to není ani efektivní z hlediska recidivy a ochrany společnosti (Villettaz et al. 2015; Nagin et al. 2009), ani možné z hlediska možností vězeňské služby ani správné z hlediska fungování společnosti.

Použitá literatura:

- Acres, D., 1987. Consistently achieving our sentencing aims. In D. C. Pennington & S. Lloyd-Bostock, eds. *The psychology of sentencing: Approaches to consistency and disparity*. Oxford: Centre for Socio-legal Studies, pp. 61–65.
- Aletras, N. et al., 2016. Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective. *PeerJ Computer Science*, 2, p.e93.
- Ashworth, A., 1987. Disentangling disparity. In D. C. Pennington & S. Lloyd-Bostock, eds. *The psychology of sentencing: Approaches to consistency and disparity*. Oxford: Centre for Socio-legal Studies, pp. 24–35.
- Ashworth, A., 1995. Reflections on the Role of the Sentencing Scholar. In C. Clarkson & R. Morgan, eds. *The Politics of Sentencing Reform*. Oxford: Clarendon Press, pp. 251–266.
- Ashworth, A., 2010. *Sentencing and Criminal Justice* 5th ed., Cambridge: Cambridge University Press.
- Berk, R.A. & Bleich, J., 2013. Statistical Procedures for Forecasting Criminal Behavior. *Criminology & Public Policy*, 12(3), pp.513–544.
- Cooke, R.K., 1987. The practical problems of the sentencer. In D. C. Pennington & S. Lloyd-Bostock, eds. *The psychology of sentencing: Approaches to consistency and disparity*. Oxford: Centre for Socio-legal Studies, pp. 57–60.
- Cordeiro, A., 2016. Sentencing and Penal Policies in Italy, 1985 – 2015: The Tale of a Troubled Country. *Crime and Justice*, 45(1), pp.107–173.
- Council of Europe, 1992. *Recommendation No. R (92) 17 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Consistency in Sentencing*,
- Drápal, J., 2016a. Analýza ukládání peněžitých trestů v podobě denních pokut v České republice. *Česká Kriminologie*, 1(2), pp.1–17.
- Drápal, J., 2016b. *Inter-court disparities in the Czech Republic*. University of Cambridge.
- Drápal, J., 2017a. Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční? *Státní zastupitelství*, (2).
- Drápal, J., 2017b. The impact of procedural institutes on fixing sanctions: the case of penal order in the Czech Republic. In *Practices and Techniques: Assembling the Social Through Law*. Praha.
- Fox, R.G., 1994. The meaning of proportionality in sentencing. *Melbourne University Law Review*, 19(3), pp.489–511.
- Gelsthorpe, L. & Padfield, N., 2003. Introduction. In L. Gelsthorpe & N. Padfield, eds. *Exercising discretion: Decision-making in the criminal justice system and beyond*. Cullompton: Willan Publishing, pp. 1–28.

- Gelsthorpe, L. & Sharpe, G., 2015. Women and Sentencing: Challenges and Choices. In J. V. Roberts, ed. *Exploring Sentencing Practice in England and Wales*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 118–136.
- von Hirsch, A., 1996. *Censure and Sanctions*, Oxford: Clarendon Press.
- von Hirsch, A., 2001. The Project of Sentencing Reform. In M. Tonry & R. S. Frase, eds. *Sentencing and Sanctions in Western Countries*. Oxford: Oxford University Press, pp. 405–420.
- Hodgson, J. & Soubis, L., 2016. Understanding the Sentencing Process in France. *Crime and Justice*, 45(1), pp.221–265.
- Hood, R., 1962. *Sentencing in Magistrates' Courts*, London: Sevens and Sons.
- Justice Committee of House of Commons, 2013. *Women offenders: after the Corston Report*, London. Available at: <https://www.parliament.uk/documents/commons-committees/justice/women-offenders.pdf>.
- Katz, D.M., Bommarito, M.J. & Blackman, J., 2017. A general approach for predicting the behavior of the Supreme Court of the United States L. A. N. Amaral, ed. *PLOS ONE*, 12(4), p.e0174698.
- Killias, M., 1994. Sentencing reform - from rhetorics to reducing sentencing disparity. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2(1), pp.19–28.
- LaGratta, E. & Tyler, T., 2017. Foreword. In E. LaGratta, ed. *To be Fair: Conversations About Procedural Justice*. New York: Center for Court Innovation, pp. 1–3.
- Lappi-Seppälä, T., 2016. Nordic Sentencing. *Crime and Justice*, 45(1), pp.17–82.
- Lata, J., 2007. *Účel a smysl trestu*, Praha: LexisNexis CZ.
- Miller, M.L., 2014. Sentencing Reform “Reform” through Sentencing Information Systems. In M. Tonry, ed. *The Future of Imprisonment*. New York: Oxford University Press, pp. 121–156.
- Ministerstvo spravedlnosti, 2017. infoData. Available at: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html> [Accessed January 1, 2017].
- Miříčka, A., 1934. *Trestní právo hmotné*, Praha: Všehrad.
- Monahan, J. & Skeem, J.L., 2016. Risk Assessment in Criminal Sentencing. *Annual Review of Clinical Psychology*, 12(1), pp.489–513.
- Monahan, J. & Skeem, J.L., 2014. Risk Redux: The Resurgence of Risk Assessment in Criminal Sanctioning. *Federal Sentencing Reporter*, 26(3), pp.158–166.
- Munro, C., 1992. Judicial Independence and Judicial Functions. In C. Munro & M. Wasik, eds. *Sentencing, Judicial Discretion and Training*. London: Sweet and Maxwell, pp. 13–32.
- Nagin, D.S., Cullen, F.T. & Jonson, C.L., 2009. Imprisonment and Reoffending. *Crime and Justice*, 38(1), pp.115–200.

- Nejvyšší soud, 2014. *Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012)*,
- Padfield, N., 2016. Reflections on sentencing in England and Wales. In A. Kapardis & D. P. Farrington, eds. *The Psychology of Crime, Policing and Courts*. London and New York: Routledge, pp. 231–258.
- Potas, I., 1993. The Principles of Sentencing Violent Offenders: Towards a More Structured Approach. In S.-A. Gerull & W. Lucas, eds. *Serious violent offenders: Sentencing, psychiatry and law reform*. Canberra: Australian Institute of Criminology, pp. 97–113.
- Probační a mediační služba, 2017. Křehká šance II. Available at: <https://www.pmscr.cz/krehka-sance-ii/> [Accessed January 1, 2017].
- Roberts, J. V. ed., 2014. *Mitigation and Aggravation at Sentencing*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Roberts, J. V., 2009. Structuring Sentencing Discretion. In A. von Hirsch, A. Ashworth, & J. V. Roberts, eds. *Principled Sentencing: Readings on Theory and Policy*. Oxford and Portland, OR: Hart Publishing, pp. 229–236.
- Roberts, J. V. & von Hirsch, A. eds., 2010. *Previous Convictions at Sentencing*, Oxford: Hart Publishing.
- Roberts, J. V. & Pina-Sánchez, J., 2015. Paying for the Past: The Role of Previous Convictions at Sentencing in the Crown Court. In J. V. Roberts, ed. *Exploring Sentencing Practice in England and Wales*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 154–172.
- Rozum, J. et al., 2004. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: Závěrečná zpráva z výzkumu*, Praha: IKSP.
- Rychetský, P., 2017. Krize justice? Složitější kauzy se táhnou léta, rozhodnutí jsou nepředvídatelná, říká Rychetský. *DVTV*. Available at: <https://video.aktualne.cz/dvtv/dvtv-24-04-2017-ryc> [Accessed January 1, 2017].
- Šámal, P., 2006. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*, Praha: C.H.Beck.
- Šámal, P. et al. eds., 2014. *Trestní právo hmotné* 7th ed., Praha: Wolters Kluwer.
- Šámal et al., P., 2012. *Trestní zákoník. Komentář*. 2nd ed., Praha: C.H.Beck.
- Ščerba, F., 2014. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě* 2. vydání., Praha: Leges.
- Ščerba, F., 2013. Procesní alternativy a jejich vliv na využívání alternativních trestů. In *Dny Práva 2012*. Brno: Masarykova Univerzita, pp. 1597–1607. Available at: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/sbornik.pdf.
- Scheinost, M., Válková, H., et al., 2015. *Sankční politika a její uplatňování*, Praha: IKSP.
- Scheinost, M. et al., 2014. *Sankční politika pohledem praxe*, Praha: IKSP.

- Scheinost, M., Háková, L., et al., 2015. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*, Praha: IKSP.
- Scheinost, M. et al., 2013. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*, Praha: IKSP.
- Scheirs, V., Beyens, K. & Snacken, S., 2016. Belgian Sentencing as a Bifurcated Practice? *Crime and Justice*, 45(1), pp.267–306.
- Solnař, V., 1947. *Trestní právo hmotné*, Praha: Knihovna sborníků věd právních a státních.
- Solnař, V. & Vanduchová, M., 2009. *Systém českého trestního práva: Tresty a ochranná opatření*, Praha: Novatrix.
- Tak, P.J., 2001. Sentencing and Punishment in The Netherlands. In M. Tonry & R. S. Frase, eds. *Sentencing and Sanctions in Western Countries*. Oxford: Oxford University Press, pp. 151–187.
- Tata, C. et al., 2008. Assisting and Advising The Sentencing Decision Process: The Pursuit of “Quality” in Pre-Sentence Reports. *British Journal of Criminology*, 48(6), pp.835–855.
- Tonry, M., 1996. *Sentencing matters*, New York: Oxford University Press.
- Tyler, T.R., 2010. Procedural Justice, Legitimacy, and the Effective Rule of Law. *Crime and Justice*, 30(2003), pp.283–357.
- Úřad vlády, 2016. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2015*,
- Villettaz, P., Gillieron, G. & Killias, M., 2015. *The Effects on Re-offending of Custodial vs. Non-custodial Sanctions: An Updated Systematic Review of the State of Knowledge*, Available at: <http://www.campbellcollaboration.org/library/the-effects-on-re-offending-of-custodial-vs-non-custodial-sanctions-an-updated-systematic-review-of-the-state-of-knowledge.html>.
- Walker, N., 1991. *Why Punish?*, Oxford: Oxford University Press.
- Weigend, T., 2016. No News Is Good News: Criminal Sentencing in Germany since 2000. *Crime and Justice*, 45(1), pp.83–106.
- Wintr, J., 2013. *Metody a zásady interpretace práva*, Praha: Auditorium.
- Wintr, J. & Raček, P., 2010. Zvyšování trestní represe v letech 1993 až 2008. *Právník*, (6), pp.545–575.
- World Prison Brief, 2017. Highest to Lowest - Prison Population Rate in Europe. Available at: http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14 [Accessed January 1, 2017].